

Kattugle *Strix aluco*

Global utbredelse

Kattugla er utbredt i et belte med temperert løvskog og steppeskog fra Vest-Europa og Nord-Afrika i vest til SØ-Asia, Kina og Korea i øst, med flere underarter.

Norsk utbredelse og habitatvalg

Kattugla hekker hovedsakelig i edelløvskog og kulturlandskap, innbefattet hager og parker i byer og tettbebyggelse, på Østlandet og langs kysten nord til Trøndelag. Forekomsten følger bosettingen høyt opp i enkelte av dalførene på Østlandet, Sørlandet og i Trøndelag. Atlas-kartet viser en utbredelse som i store trekk stemmer med hva som tidligere var kjent. Imidlertid synes kattugla å være nesten forsvunnet som hekkefugl i Hedmark, mens den forekommer hekkende lenger opp i hoveddalførene i Oppland, Buskerud og Telemark enn tidligere kjent.

Kattugla er en fødegeneralist. Basisføden er smågnagere og spissmus, som suppleres med fugler, frosk og jamvel meitemark og biller når tilgangen på smågnagere er lav (Sonerud 1991b). Kattugla jakter oftest i åpen skog og i skogkanter. Byttet lokaliseres i stor grad ved hjelp av hørsel. Kattugla sitter derfor relativt lavt når den jakter. Den kan også jakte i flukt lavt over bakken i helt åpne områder (Nilsson 1978). Kattugla foretrekker hulrom for reirplassering, og holder oftest til hvor det er tilgang på gamle, hule trær, eller rugeholker. Den er imidlertid fleksibel i valg av reirplass, og kan hekke i bygninger, skjære- eller ekornreir, bergvegger, eller på bakken.

Kattugla er utpreget territoriell. I SV-Sverige er gjennomsnittlig avstand mellom naboreir oftest omkring 1 km (Wallin 1988). På Sørlandet kan enkelte reir ligge bare 400 m fra hverandre (Harveland 1974). I et område med plantet granskog i Nord-England varierte nærmeste naboavstand fra 350 m til over 1500 m, og minket med økende forekomst av kantsoner (Petty 1989). Leveområdet til to radioinstrumenterte kattuglehunner i Sør-Sverige var 0.9 og 1.5 km² (Nilsson 1977).

Bestandsstørrelse og bestandsutvikling

Siden kattugla er den mest stasjonære av de norske uglene (Sonerud 1991b) har den stort sett en stedegen norsk bestand, sannsynligvis i størrelsesorden over 10.000 hekkende par. Atlas-komiteens anslag (Tabell 1) er på 10.000-30.000 par.

På landsbasis synes kattuglebestanden å være stabil. På deler av Østlandet har den imidlertid gått tilbake de siste to tiårene (Solheim & Tøråsen 1983). Årsaken er sannsynligvis rasjonaliseringen i jordbruket, med nær opphør av hest- og kuhold i lavlandet (jf. Solheim 1989). Det er påfallende at kattugla ennå finnes i de øvre delene av enkelte dalfører på Østlandet, hvor husdyrholdet er opprettholdt.

Hekkebiologi

Siden kattugla er nattaktiv fører den et anonymt liv, selv om den ofte holder til nær bebyggelse. Den blir lettest lagt merke til gjennom sangen. Den bofaste kattuglehannen synger også om høsten når territoriet må forsvares mot omstreifende unghanner.

Eggleggingen kan starte så tidlig som i begynnelsen av januar og så sent som i midten av mai, vanligst i begynnelsen av april (Byrkjedal & Langhelle 1985). Egglegging før midten av mars (se også Helle 1986) synes imidlertid å være begrenset til byer og tettbebyggelse hvor kattugla har tilgang til varme hekkedplasser og rikelig med byttedyr, f.eks. rotter (Byrkjedal & Langhelle 1985). Kattugla er nesten utelukkende monogam; bigyni er bare såvidt påvist (Korpimäki 1988).

Den lokale variasjonen fra år til år i antall hekkende par er mindre hos kattugla enn hos de fleste andre uglene våre, dels fordi kattugla er en fødegeneralist, og dels fordi den hekker i områder hvor smågnagerbestanden varierer relativt lite fra år til år. Derfor vil den registrerte utbredelsen i mindre grad avhenge av hvilke år Atlas-rutene ble undersøkt. Den vil også være mer komplett, fordi kattugla er mer knyttet til kulturlandskapet enn de andre uglene våre.

Trekkforhold

Voksne kattugler er som oftest stasjonære i territoriet sitt året rundt og livet ut. Unge kattugler vandrer kortere avstander enn andre norske uglene. De er aldri funnet igjen lenger unna fødestedet enn 270 km, og gjennomsnittlig ikke mer enn 21 km (Sonerud 1991b). Siden kattugla er så stasjonær, er det ved hjelp av ringmerking mulig å følge individer gjennom hele livet (se Wallin 1988). Høyeste alder påvist i Norge er 21 år; en hunn merket som voksen i Moland i Aust-Agder i mai 1971 er kontrollert på samme sted hvert år siden, senest i mai 1991 (A. Harveland i brev). Dette er kanskje verdens eldste kattugle.

Geir A. Sonerud

Kattugle *Strix aluco*

341 ● Konstatert hekking

78 ● Sannsynlig hekking

165 ● Mulig hekking

Detaljeringsgrad: 10 x 10 km

